

Kovács Gergely művészettörténész

Gondolatok Lux Antal Cov -PRINTEK c. jubileumi, 3D virtuális kiállításáról

Művészet és történelem egymástól elválaszthatatlan. Az egyik háza táján zajló folyamatok befolyásolják a másikat, és viszont. Sorolhatnánk azokat az alkotókat, akiknek pályája valamilyen globális folyamat befolyása, a történelemmel való „találkozás” okán kapott a későbbi önkifejezést alapjaiban megváltoztató gellert.

Lux Antal életművének nincs/nem lett volna/nem lenne szüksége (több) traumára. Kijutott abból már eddig is épp elég. Az emberiség történetének legtöbb halálos áldozattal járó fegyveres konfliktusa, 1956 vérbe fojtása, egy új élet kezdete nyugaton. Mindeközben a művészetbe vetett rendíthetetlen munka és töretlen hit – makacsul, amúgy svábosan. Majd leomlik a vasfüggöny, a művész pedig reményteli várakozásokat követően kénytelen szembenézni egy másfajta, személyesebb tragédiával, nevezetesen a tradíciók fokozatos háttérbe szorulásával, csorbulásával, szűkebb pátriája radikális átalakulásával.

Épp ezért talán senki sem hitte volna, hogy történhet valami olyasmi, ami még Lux Antalt is képes új helyzet, egy újfajta megpróbáltatás elé állítani. Mivel jelen kiállítás az idei év munkáiból válogat, interpretációs keretét akarva-akaratlanul is meghatározza az a kérdés, vajon a drámai eseményekre amúgy előszeretettel reflektáló alkotó életművét, legfrissebb alkotásait számottevően befolyásolta-e a koronavírus-járvány és a karanténhelyzet? Ehhez azonban visszább kell mennünk néhány lépéssel.

Ha vetünk egy pillantást az előző években készült művekre, lényegében már azokon is valami nagyon hasonlót tapasztalunk, mint az itt bemutatott képeken. Jelesül, hogy Lux Antal korábbi elektrográfiáinak tematikáját, hangulatvilágát, eszközkészletét, stílusát folytatja, miközben több tekintetben tovább is lép persze. Egy folyamatos és töretlen fejlődési ívvel van dolgunk. Művészi fókuszában egyfelől továbbra is hangsúlyosan ott van a kozmikus szféra, a szubjektum nézőpontjából kivetített világmindenség allegóriája, amelyen belül fokozatosan egyre nagyobb és nagyobb távlatokat nyit. Az *ablak* című mű személyesebb, közelebbi, ezáltal lineárisabb, más módon absztrahált. A művészi én szűkebb és némileg tágabb világát tárja elénk; azt, amely rég nem látott kihívás elé került. Egy másik műcsoport reprezentánsaként a *Csillagfények* stiláris tekintetben – s talán paradox módon – drámaibb, patetikusabb, illetve hirtelenebb hangvételi is egyben.

Ezekben a kompozíciókban vastagon ott van az örök referenciapont: az olajfestés. A sajátos, robbanékony, mégis összefogott és rendszerbe illeszkedő motívumok, a dekonstrukción alapuló újjáépítés (vagyis a teremtő gesztus) és az újrainterpretáció. Tartva a picassói tételmondatot, miszerint „*Minden alkotás rombolással kezdődik*”.

Ám ugyancsak nem függetleníthető ez a képi világ a videóművészettől, annak a Lux-életműre is nyilván hatást gyakorló figuráitól, például Viking Eggelingtől. (Említsük meg, mennyire konkrét, szép visszautalás erre az irányra a *Mindenki szívében* című videó.) És persze nemigen lehetne Lux-kiállítás objekt nélkül sem, amely az önmagában hordozott művészi érték mellett szintén visszautal a síkhordozójú munkákra is.

A legutóbbi művekhez képest tehát a 2020 tavaszán vagy azóta elkészültek különösebben drasztikus váltást nem mutatnak (nincs ebben semmi meglepő; a kézenfekvő párhuzam, Vaszilij Kandinszkij úgy vészelté át a spanyolnáthát, hogy művészetén különösebb nyomot nem hagyott a világjárvány okozta sokk). Ami persze nem azt jelenti, hogy Lux Antal művészi reflexió nélkül hagyta volna a globális helyzetet – az nem is ő lett volna. És különös. Mintha az absztrakt expresszionista, nonfiguratív művész metaforikus stílusát csúcsra járatva, még szenzitívebben, még több áthallással reflektálna e láthatatlan gonosztevő rémtetteire, mint bármely egyéb stílusirányzat. Ezek a művek érthető módon talán visszafogottabb hangúak, kevésbé magasztosak, mint az '56-os témájúak. Másfajta reflexiót váltottak ki az alkotóból, mint a menekülés, a puskaropogás. Ugyanakkor szervesen az oeuvre-höz kapcsolódó sajátosságuk, hogy egy speciális konceptualitással, azon felül pedig egy jó adag Lux-humorral rendelkeznek. A vírusra a korona profán motívumán keresztül történő ráutalás szinte kötelező elem, ám a művész ezt is kifordítja, a tárgyiasult világot absztrahálja, minek következtében az elvont forma groteszk képe éles és hatásos kontrasztot képez a mű egyébként borzongató hangvételével.

Zárásképpen emeljünk ki még valamit: a haikuk gyakori alkalmazását a képalkotás során. Ezek a rendkívül szigorú, alakilag kötött versformák egy további szellemi jelentéstöbbletet adnak hozzá a művekhez, miközben bizonyos fokig keretezik is azokat, rendszerezik, szisztematizálják az expresszív látványvilágot. Lényegében ugyanezt a kettősséget véljük felfedezni a kiállítás által bemutatott munkákon: a megváltozott globális helyzet természetesen hatást gyakorolt alkotójukra, ám az ebből fakadó speciális újdonságok ellenére azok a Lux-életműbe koherensen illeszkedő, magas színvonalú alkotások.

Budapest, 2020. szeptember 10.